

KÜRESEL GIDA KRİZİNDE TÜRK DİPLOMASİSİ VE ORTADOĞU İÇİN ÇIKARIMLAR

DOÇ. DR. İSMAİL NUMAN TELCİ

Başkan Yardımcısı ORSAM

“

Diplomaside merkez ülke olma şianıyla hareket eden Türkiye'nin, büyük oranda bir diplomasi başarısını temsil eden tahıl koridoru anlaşması, gerek bölgesel gerekse uluslararası aktörler tarafından takdir edilen bir gelişme olmuştur.

”

2 022'nin Şubat ayında başlayan Rusya'nın Ukrayna işgali, son iki yıldır pandemiye bağlı önlemler nedeniyle aksayan küresel enerji ve gıda tedariki sorununu daha da derinleştiren bir ortam doğurdu. Savaşın giderek uzaması ve küresel tahıl ticaretinde önemli paya sahip olan Rusya ve Ukrayna'nın bu anlamda arzı gerçekleştirilememesi hem bölgesel hem de küresel düzeyde bir gıda krizinin önünü açtı. Savaş sırasında özellikle Batılı aktörlerin Ukrayna lehine net bir tavır almaları krizin çözümü konusunda geleneksel küresel güç-

lerin herhangi bir rol oynayamamasına neden oldu. Bu süreçte bir taraftan ulusal çıkarlarını gözetken diğer yandan uluslararası hukuka çağrı yaparak krizin diplomatik kanallarla çözülmesi arayışında olan Türkiye hem Rusya hem de Ukrayna ile diyalogu sürdürebilen yegâne aktör hâlini aldı. Türkiye'nin bu pozisyonu Ankara'yı küresel gıda krizinin çözümü konusunda da önemli bir aktör hâline getirdi. Bu noktada Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan liderliğinde Türkiye, tahıl krizinin çözümü konusunda bölgesel ve küresel aktörlerin endişelerini giderecek bir dizi diplomatik faaliyet başlattı.

Bu çerçevede temmuz ayında İstanbul'da, Rus ve Ukrayna tahıllarının İstanbul üzerinden dünya pazarlarına ulaştırılması konusunda Türkiye, BM, Rusya ve Ukrayna arasında “Tahıl ve Yiyecek Maddelerinin Ukrayna Limanlarından Emniyetli Sevki Girişimi Belgesi” imzalandı. Tahıl koridoru olarak adlandırılan girişim kapsamında, tahılların nakliyatının Ukrayna'nın Yujniy, Odessa ve Çernomorsk Limanlarından gerçekleştirilmesi planlanmaktadır. Bu çerçevede tahıl koridoru anlaşması, hâlihazırda

resmî bir uluslararası yaptırıma maruz kalmamış olan Rus tahıllarını da kapsamaktadır. Gemilere uygulanabilecek olası ambargolar-
dan kaçınmak amacıyla bir süredir Rus tahıl gemilerinin Karadeniz'i terk etmediği ve bu anlaşmayla Rus tahıllarının da ülkeden çıkarılabileceği, Türkiye Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü Büyükelçi İbrahim Kalın tarafından açıklanmıştı.

TAHİL KORİDORU NE ANLAMA GELECEK?

Tahıl koridoru oluşturulmasını sağlayan İstanbul Anlaşması'yla birlikte ilk elde hedef, dünya tahıl ticaretini iyileştirmek vasıtasıyla küresel gıda krizinin hafifletilmesidir. Bu çerçevede, savaş ortamında gerek depolarda gerekse ilgili limanlarda, gemilerde bekle-

yen Ukrayna ve Rus tahıllarının ilgili pazarlara ulaştırılması sağlanacak ve iki ülkenin de bu çerçevede küresel pazarlarla ticari faaliyetine devam etmesi sağlanacaktır. İlk etapta yaklaşık 80 adet geminin Karadeniz ve akabinde İstanbul üzerinden dünya pazarlarına hareket etmesi ve bu minvalde 25 milyon ton kadar tahılın alıcılara ulaşması hedeflenmektedir.

“

Tahıl koridoru oluşturulmasını sağlayan İstanbul Anlaşması'yla birlikte ilk elde hedef, dünya tahıl ticaretini iyileştirmek vasıtasıyla küresel gıda krizinin hafifletilmesidir. Bu çerçevede, savaş ortamında gerek depolarda gerekse ilgili limanlarda, gemilerde bekleyen Ukrayna ve Rus tahıllarının ilgili pazarlara ulaştırılması sağlanacak ve iki ülkenin de bu çerçevede küresel pazarlarla ticari faaliyetine devam etmesi sağlanacaktır.

”

Türkiye'nin, Rus ve Ukraynalı ortaklarının yanında Birleşmiş Milletler (BM) yetkilileri ve heyetleriyle gerçekleştirdiği görüşmeler sonucunda, üzerinde uzlaşılan tahıl ko-

ridor, aynı zamanda Rusya ve Ukrayna arasında savaş sırasındaki ilk mutabakat olması hasebiyle de olası ateşkes süreçlerine dair alt yapıyı sağlayabilecektir. Her ne kadar Rusya ve Ukrayna, Kiev'in çekinceleri sebebiyle karşılıklı olarak anlaşmayı imzalamamış ve her iki taraf da anlaşmayı Türkiye ve BM ile imzalamış olsa da ilgili mutabakata varılmış olması, iki ülkenin gelecek uzlaşılarda konusunda istekli olduğunu gösterebilecektir.

Anlaşma kapsamında limanlara ve belirlenen noktalara saldırı gerçekleştirilmemesi ve belirli bölgelerdeki mayınların temizlenmesi kapsamında taahhütlerin verilmiş olması da gıda kriziyle ilgili bu

mutabakatın iki taraf arasındaki olası ateşkes sürecine ilk adımları olarak okunmasını güçlendirecek emarelerdir. Fakat anlaşmanın hemen ardından Ukrayna'nın Odesa Limanı'na gerçekleştirilen Rus saldırılarının gösterdiği gibi, anlaşmanın imzalandığı kısıtlı uzlaşılarda konjonktürü hayli kırılabilir bir yapıdadır. Nitekim saldırıya ilişkin olarak Rusya'nın, tahıl depolarını değil, askerî bölgenin hedef alındığını ifade etmesi ve Ukrayna tarafının da herhangi bir tahıl deposunun zarar görmediği açıklaması dikkat çekmektedir.

Bütün iyimser konjonktüre rağmen Rus saldırılarının devam edebileceği endişesi ve Ukrayna'nın bu sebepten gemilerini çıkarmama ihtimali olan or-

tamda, tahıl koridorunun işleyişinin İstanbul'da konuşlanan bir Müşterek Koordinasyon Merkezi tarafından denetlenmesi öngörülmüştür. Müşterek Koordinasyon Merkezinin anlaşmanın tarafı aktörlerden oluşan 20 kişi tarafından ihdas edildiği ve bu minvalde Rus ve Ukraynalı yetkililerin sadece ihtiyaç dâhilinde bir araya geleceği de koordinasyon merkezine ilişkin ifade edilenler arasındadır.

TAHIL KORİDORUNA TEPKİLER

Diplomaside merkez ülke olma şiarıyla hareket eden Türkiye'nin, büyük oranda bir diplomasi başarısını temsil eden tahıl koridoru anlaşması, gerek bölgesel gerekse uluslararası aktörler tarafından takdir edilen bir gelişme olmuştur. İlk elde, anlaşmanın tarafları olan Rusya ve Ukrayna'dan, Rus Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov ve Ukrayna Cumhurbaşkanı Volodimir Zelenskiy, Türkiye'nin ve BM'nin çabalarını öven açıklamalar yapmıştır. Dolayısıyla Türkiye burada savaşın başından bu yana her iki ülkeye ilişkin olarak benimsediği tutumların uluslararası iş birliği ve çatışma çözümü gayretleri içerisinde anlaşılabileceğini göstermiştir.

ABD Dışişleri Bakanı Antony Blinken, Dışişleri Siyasi İşlerden Sorumlu Müsteşarı Victoria Nuland, Ulusal Güvenlik Konseyi Stratejik İletişim Koordinatörü John Kirby gibi yetkililer, tahıl koridoru anlaşmasının imzalanmasının memnuniyetle karşılandığını ve BM Genel Sekreteri Antonio Guterres ile Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın diplomatik li-

derliğine teşekkür edildiğini belirtmiştir. Bunun yanında tahıl koridoru anlaşmasını memnuniyetle karşılayan ülkeler arasında Fransa, İsveç, İngiltere, İtalya, Pakistan, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Güney Afrika Cumhuriyeti, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Katar, Kuveyt ve Bahreyn de yer almıştır. Avrupa Birliği ve Afrika Birliği de ilgili mutabakattan ötürü memnuniyetlerini bildirmişlerdir. Bu çerçevede tahıl koridoru anlaşmasından doğrudan ve dolaylı anlamda memnun olmayan bir aktörün varlığından bahsetmek son derece zorken, anlaşmaya ilişkin ortak kanı Türkiye'nin gayretleri çerçevesinde meydana geldiğidir. Bu gelişme ise savaşın ilerleyen dönemlerindeki olası ateşkes durumlarında, Türkiye'ye kolaylaştırıcı ve arabulucu bir aktör olarak düşen rollerin önemini de artırmaktadır.

Küresel ekonomik sistemdeki enflasyonist ortam, ABD Merkez Bankası FED'in güçlü dolar politikası, ham petrolün varil fiyatının yükselmiş olması ve bu ortamda meydana gelen gıda krizi, ilk elde Ortadoğu'da ve çevre bölgelerde, bunun yanında bütün dünyada gıda fiyatlarının yükselmesine sebep olmuştur.

TAHİL KORİDORU VE ORTADOĞU

Tahıl koridoru Türk diplomasisi için önemli bir noktayı temsil etmekteyken aynı zamanda bölgesel

ve küresel gıda krizinden etkilenen ülkeler açısından da son derece kritik bir gelişme olmuştur. BAE Dışişleri Bakanlığı konuyla ilgili yaptığı açıklamada ilgili mutabakata varılması konusunda "Türkiye ve BM'nin çabalarını methetmektedir" ifadeleri kullanılmıştır. Bunun yanında İstanbul Anlaşması'nın imzalanmasının ertesinde

25 Temmuz günü Cumhurbaşkanı Erdoğan ile bir telefon görüşmesi gerçekleştiren BAE Devlet Başkanı Muhammed bin Zayid, Türkiye'nin bu konudaki çabalarından övgüyle bahsetmiştir. Yine konuyla ilgili benzer minvalde açıklamalar, Kuveyt Dışişleri Bakanlığı, Katar Dışişleri Bakanlığı ve Bahreyn Dışişleri

Bakanlık tarafından da gerçekleştirilmiştir.

Tahıl koridoru anlaşmasının gerek bölgede gerekse de uluslararası anlamda bu denli olumlu tepkiyle karşılaşması aslında uluslararası bir sorun olan gıda krizine bir çözüm girişimini temsil etmesiyle ilgiliyken, aynı zamanda yerel eko-

nomilerin gidişatını da doğrudan etkileyecek bir gelişme olmasıyla doğrudan ilgilidir. Küresel ekonomik sistemdeki enflasyonist ortam, ABD Merkez Bankası FED'in güçlü dolar politikası, ham petrolün varil fiyatının yükselmiş olması ve bu ortamda meydana gelen gıda krizi, ilk elde Ortadoğu'da ve çevre bölgelerde, bunun yanında bütün

dünyada gıda fiyatlarının yükselmesine sebep olmuştur. Bu çerçevede Körfez ülkelerinde yıllık enflasyon oranları %2,5 ila %5 do-laylarına kadar yükselmişti.

İmzalanan İstanbul Anlaşması'yla birlikte, Rus ve Ukrayna tahıllarının tekrardan uluslararası piyasaya sürülecek olması Körfez ülkelerinin yanında, gıda krizinden önemli oranda olumsuz etkilenen Kuzey Afrika ve Doğu Afrika ülkeleri için de kritik bir gelişme olacaktır. Özellikle Mısır gibi 105 milyonun üzerine nüfusa sahip bir ülkede gıda fiyatlarının Şubat 2022'den bu yana %44 oranında artmış olması, halka sağlanan sübvansede edilmiş ekmek fiyatlarının dahi yükselmesini gerektirmişti. Benzer gelişmelerin 45 milyona yakın nüfusuyla Sudan'da ve 115 milyona yakın nüfusuyla Etiyopya gibi ülkelerde de görülmesi tahıl koridoru anlaşmasının önemini ortaya koymaktadır.

Bütün bu çerçevede Türkiye'nin diplomatik faaliyetlerinin Rusya ve Ukrayna arasındaki savaş ortamında ciddi oranda bir başarı elde ettiği görülmektedir. Bu anlamda varılan mutabakat gerek mahiyeti gerekse yapılabilecek çıkarımlar açısından sadece Türkiye ve Türk dış politikası faydasına olmayacak, aynı zamanda bölgeye ve tüm dünyaya faydalı gelişmeler silsilesini beraberinde getirebilecektir. Sonuç olarak mutabakatın başarıya ulaşması, Rusya ve Ukrayna'nın anlaşmaya sadık kalmasının yanında, Türkiye ve BM'nin de denetleyici mekanizmaları çalıştırmaya dolayısıyla bir bakıma uluslararası toplumun bu konudaki kararlılığına bağlı olacaktır. ■